

# MEHANIZAM POJAČANE SURADNJE EUROPSKE UNIJE I HRVATSKO OBITELJSKO PRAVO

Izv. prof. dr. sc. Irena Majstorović \*

UDK: 347.627::341.948(4)EU

339.923:061.1](4)EU

DOI: 10.3935/zpfz.69.2.01

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: travanj 2019.

*Svrha je rada s gledišta materijalnog obiteljskog prava rasvijetliti mehanizam pojačane suradnje Europske unije te prednosti i nedostatke koje uvjetuje u nacionalnim obiteljskopравnim sustavima. Naime, premda je obiteljsko pravo zadržano u nadležnosti nacionalnih zakonodavstava država članica Unije, činjenica jest da su pomaci u posljednjem desetljeću otvorili brojna pitanja. I sam je mehanizam pojačane suradnje prvi put u povijesti pokrenut upravo vezano uz obiteljskopравno područje, a dva su instrumenta pojačane suradnje vezana uz imovinske odnose bračnih drugova i registriranih partnera na snazi i u Republici Hrvatskoj. Stoga držimo da je važno upozoriti na prijepore koji izvire iz samog procesa, osobito u smislu osnaživanja tzv. višebrzinske Europe, kao i na otvorena pitanja utjecaja pojačane suradnje na hrvatsko obiteljsko pravo.*

*Ključne riječi: pojačana suradnja, obiteljsko pravo, Europska unija, razvod i rastava braka, imovinskopравni režimi*

## 1. UVODNE NAPOMENE \*\*

Obiteljsko pravo dugo je bilo izvan područja interesa Europske unije. To ne iznenađuje s obzirom na cilj zbog kojeg je ta međunarodna organizacija osnovana, tj. ekonomski rast i razvoj. No, tijekom posljednja dva desetljeća sve je

---

\* Dr. sc. Irena Majstorović, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; irena.majstorovic@pravo.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4937-5968

\*\* Ovaj je rad napisan u sklopu projekta Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu "Novi hrvatski pravni sustav".

primjetnije nastojanje europskih institucija da približe obiteljskoppravna pitanja svojoj nadležnosti ili, riječima D. Jakovac-Lozić, “osjetan je eho europeizma i na području obiteljskog prava”.<sup>1</sup>

Do prije desetak godina tek je nekoliko instrumenata komunitarnoga prava bilo relevantno za obiteljsko pravo u širem smislu. Riječ je o Uredbi Vijeća (EZ) br. 1347/2000 od 29. svibnja 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u bračnim stvarima i pitanjima roditeljske odgovornosti za djecu oba bračna druga (tzv. Uredbi Brisel II)<sup>2</sup> odnosno Uredbi Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (tzv. Uredbi Brisel II *bis*)<sup>3</sup>, koja je potonju zamijenila, te o Uredbi Vijeća (EZ) br. 4/2009 o području nadležnosti, mjerodavnog prava, priznanja i izvršenja odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja.<sup>4</sup>

<sup>1</sup> Usporedi Jakovac-Lozić, D., *Europsko obiteljsko pravo – šanse i perspektive*, Hrvatska pravna revija, vol. 6, 2001., str. 46.

<sup>2</sup> Službeni list Europskih zajednica, L 160, 30. 6. 2000. Usporedi Sikirić, H., *Uredba Vijeća br. 1347/2000 od 29. svibnja 2000. o nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti za zajedničku djecu bračnih drugova – polje primjene i pravila o nadležnosti*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 53, br. 6, 2003., str. 1501 – 1537, odnosno isti: *Uredba Vijeća br. 1347/2000 od 29. svibnja 2000. o nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti za zajedničku djecu bračnih drugova – pravila o priznanju i ovrsi, opće i prijelazne odredbe*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 54, br. 3-4, 2004., str. 489 – 541.

<sup>3</sup> Službeni list Europske unije, L 338, 23. 12. 2003. O Uredbi Brisel II *bis* s gledišta hrvatskih stručnjaka iz područja međunarodnog privatnog prava, usporedi Sikirić, H., *Bračni predmeti prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o priznanju i ovrsi odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti i o ukidanju Uredbe br. 1347/2000*, u: Korać Graovac, A.; Majstorović, I. (ur.), *Europsko obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 203 – 230; Medić Musa, I., *Predmeti o roditeljskoj odgovornosti prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti i o ukidanju Uredbe (EZ) br. 1347/2000*, u istoj publikaciji, str. 231 – 265, ili pak *id.*, *Komentar Uredbe Bruxelles II bis u području roditeljske skrbi*, Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku, Osijek, 2012. Usporedi i Kunda, I. (ur. hrv. izd.), *Priručnik uz Uredbu Bruxelles IIa*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2017.

<sup>4</sup> Službeni list Europske unije, L 7, 10. 1. 2009. O Uredbi usporedi, primjerice, Župan, M., *Uzdržavanje u Europskoj uniji*, u: Korać Graovac, A.; Majstorović, I. (ur.), *Europsko obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 267 – 289, ili ista: *Ključna pitanja u primjeni Uredbe o uzdržavanju*, u: Kunda, I. (ur.), *Treća međunarodna znanstvena konferencija “Petar Šarčević”: Obitelj i djeca: europska očekivanja i nacionalna stvarnost*, Pravni

Navedeni su dokumenti uređivali pojedina kolizijskoppravna i procesnopravna pitanja, što potvrđuje naše ranije zaključke<sup>5</sup> – da je pristup Europske unije pitanjima obiteljskog prava fragmentaran.<sup>6</sup> Na ovome mjestu nećemo ulaziti u raspravu o posebnostima obiteljskog prava te posljedično izazovima harmonizacije, odnosno unifikacije na europskoj razini. Činjenica jest da, riječima P. McEleavyja, obiteljsko pravo nije područje koje je iskonski povezano (*innately associated*) s tradicionalnim europskim ciljevima.<sup>7</sup> No, valjana je i tvrdnja koju iznose M. Župan i V. Puljko o tome da se materijalno obiteljsko pravo mijenja pod pritiskom globalizacije i (razvoja koncepta) ljudskih prava.<sup>8</sup> Svrha je ovoga rada upozoriti, ponajprije s gledišta materijalnoga prava, na vrlo zanimljiv proces koji je počeo prije desetljeća, a to je pokretanje mehanizama pojačane suradnje Europske unije upravo u području obiteljskoga prava.

---

fakultet u Rijeci, Rijeka, 2014., str. 135 – 153. S pravom podsjeća A. Fiorini da se ova “atomizacija rada” može objasniti samo činjenicom da je (bilo) lakše postići konsenzus o pojedinome pitanju negoli da je konsenzus tražen u širem području obiteljskog prava. Usporedi Fiorini, A., *Rome III – Choice of law in divorce: Is the Europeanization of family law going too far?*, *International journal of law, policy and the family*, vol. 22, br. 2, 2008., str. 195.

- <sup>5</sup> Usporedi, primjerice, Majstorović, I., *Obiteljsko pravo kao različitost u jedinstvu: Europska unija i Hrvatska*, u: Korać Graovac, A.; Majstorović, I. (ur.), *Europsko obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 16 i 17.
- <sup>6</sup> J. M. Smits ističe da je privatnopravni *acquis* općenito “fragmentaran, arbitraran, nedosljedan i neučinkovit”. Usporedi Smits, J. M., *European private law: a plea for a spontaneous legal order*, u: Curtin, D. M.; Smits, J. M.; Klip, A.; McCahery, J. A., *European integration and law; Four contributions on the interplay between European integration and European and national law*, Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006., str. 61 – 63. Slično i M. Harding (vezano uz razvode s prekograničnim elementom, no tvrdnja stoji i u bitno širem kontekstu – Harding, M., *The harmonisation of private international law in Europe: taking the character out of family law?*, *Journal of private international law*, vol. 7, br. 1, 2011., str. 210 i 216) ili pak W.-H. Roth (usporedi Roth, W.-H., *Transposing Pointillist EC Guidelines into Systematic National Code*, *European review of private law*, vol. 6, 2002., str. 775).
- <sup>7</sup> McEleavy, P., *The Brussels II regulation: How the European community has moved into family law*, *International and comparative law quarterly*, vol. 51, 2002., str. 883.
- <sup>8</sup> Župan, M.; Puljko, V., *Shaping European private international family law*, *Slovenian law review*, vol. 23, br. 7, 2010., str. 49.

## 2. MEHANIZAM POJAČANE SURADNJE I OBITELJSKOPRAVNA PITANJA

Suradnja država članica usmjerena na postizanje zajedničkih ciljeva je, općenito govoreći, kamen temeljac Europske unije. No, europske su institucije oduvijek svjesne da postoje pitanja o kojima neće biti lako ili pak neće uopće biti moguće postići konsenzus. Stoga je već prije tri desetljeća u primarnome zakonodavstvu Unije predviđen poseban mehanizam, tzv. mehanizam pojačane suradnje pojedinih država članica koje žele ostvariti tješnju suradnju. Mehanizam pojačane suradnje moglo bi se stoga opisati kao bližu međusobnu suradnju najmanje devet država članica Unije u pitanjima koja ne ulaze u isključivu nadležnost Unije, uvijek samo kao posljednji izbor (*ultima ratio*), koji se poduzima s namjerom ostvarenja ciljeva Unije, zaštite njezinih interesa i daljnjeg jačanja procesa europskog integriranja. Pojačana je suradnja bila parcijalno i fragmentarno uređena i ranijim tekstovima Osnivačkih ugovora – Ugovorom iz Amsterdama<sup>9</sup> i Ugovorom iz Nice<sup>10</sup>, no tek je Lisabonski ugovor<sup>11</sup> tu materiju uredio pregledno i sustavno.

Članak 20. Lisabonskog ugovora – Ugovora o Europskoj uniji, u Glavi IV. sadržava temeljne odredbe o pojačanoj suradnji<sup>12</sup>:

*1. Države članice koje među sobom žele uspostaviti pojačanu suradnju u okviru neisključivih nadležnosti Unije mogu koristiti njezine institucije i izvršavati te nadležnosti primjenjujući odgovarajuće odredbe Ugovorâ, podložno ograničenjima i u skladu s detaljnim aranžmanima utvrđenima u ovom članku i člancima 326. do 334. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.*

*Pojačana suradnja usmjerena je na unaprjeđivanje ciljeva Unije, zaštitu njezinih interesa i jačanje procesa njezine integracije. Takva je suradnja u svako doba otvorena svim državama članicama u skladu s člankom 328. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.*

<sup>9</sup> Službeni list Europskih zajednica, C 340, 10. 11. 1997.

<sup>10</sup> Službeni list Europskih zajednica, C 325, 24. 12. 2002.

<sup>11</sup> Službeni list Europske unije, C 306, 17. 12. 2007.

<sup>12</sup> Time su, navodi se u tekstu Ugovora, ujedinjeni i prošireni bivši članci 27.a do 27.e, 40. do 40.b i 43. do 45. Ugovora o Europskoj uniji i bivši članci 11. i 11.a Ugovora o Europskoj zajednici. Valja dodati da i Ugovor o funkcioniranju Europske unije sadržava detaljne, u pravilu postupovne, odredbe o pojačanoj suradnji, usporedi čl. 326. – 334.

2. Odluku kojom se daje ovlaštenje za pojačanu suradnju Vijeće donosi kao krajnje sredstvo, kad utvrdi da ciljeve takve suradnje Unija kao cjelina ne može ostvariti u razumnom roku, i pod uvjetom da u njoj sudjeluje najmanje devet država članica. Vijeće djeluje u skladu s postupkom predviđenim u članku 329. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.
3. U vijećanju mogu sudjelovati svi članovi Vijeća, ali u glasovanju sudjeluju samo članovi Vijeća koji predstavljaju države članice koje sudjeluju u pojačanoj suradnji. Pravila glasanja određena su u članku 330. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.
4. Akti usvojeni u okviru pojačane suradnje obvezuju samo države članice koje u njoj sudjeluju. Oni se ne smatraju dijelom pravne stečevine koju moraju prihvatiti države kandidatkinje za pristupanje Uniji.

Pojačana je suradnja uspostavljena prvi put u povijesti upravo u području obiteljskoga prava, i to usvajanjem Uredbe Vijeća (EU) br. 1259/2010 od 20. prosinca 2010. o provedbi pojačane suradnje u području prava primjenjivog na razvod braka i zakonsku rastavu (tzv. Uredba Rim III).<sup>13</sup> U pravu je I. Medić koja zamjećuje da je takva strategija bila "posve neočekivana".<sup>14</sup>

Danas europske institucije koristeći mehanizam pojačane suradnje uređuju i pitanja imovinskopravnih uređenja, i to u okviru braka te registriranih partnerstva, te se tako od 29. siječnja 2019. godine primjenjuju Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima<sup>15</sup> i Uredba Vijeća (EU) 2016/1104 o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava.<sup>16</sup>

Uredba Rim III ne obvezuje Republiku Hrvatsku, premda hrvatski stručnjaci iz područja međunarodnog privatnog prava uočavaju potpun sklad s nacionalnim odredbama te zagovaraju uključivanje i u taj proces.<sup>17</sup> Za razliku od toga,

---

<sup>13</sup> Službeni list Europske unije, L 343, 29. 12. 2010., uz napomenu da je, dakako, riječ o određivanju mjerodavnog (ne primjenjivog) prava.

<sup>14</sup> Medić Musa, I., *Poboljšana suradnja – quo vadis, Europa?*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 62, br. 1-2, 2012., str. 257.

<sup>15</sup> Službeni list Europske unije, L 183, 8. 7. 2016.

<sup>16</sup> Službeni list Europske unije, L 183, 8. 7. 2016.

<sup>17</sup> Tomljenović, V.; Kunda, I., *Uredba Rim III: treba li Hrvatskoj?*, u: Kunda, I. (ur.), *Obitelj i djeca: europska očekivanja i hrvatska stvarnost*, Pravni fakultet u Rijeci – Hrvatska udruga za poredbeno pravo, Rijeka, 2014., str. 207 – 247.

značenje uredaba o imovinskopравnom uređenju odnosa bračnih drugova odnosno registriranih partnera za Hrvatsku je nedvojbeno jer su 29. siječnja 2019. postale dijelom hrvatskog nacionalnog prava, kao posljedica izražene namjere uključivanja u taj proces pojačane suradnje te odredaba članka 35., članka 40. stavka 3. odnosno članka 49. stavka 1. i 3. Zakona o međunarodnom privatnom pravu<sup>18</sup>, koji je stupio na snagu toga dana.

Očit je nedostatak konsenzusa na razini Unije da se ova pitanja urede klasičnim aktom sekundarnog zakonodavstva te se pribjegava pojačanoj suradnji, premda se doktrinarno ona uvijek objašnjava kao “posljednji izlaz”. Imajući navedeno na umu, u ovome se radu nastoje prikazati posebnosti instituta pojačane suradnje te ocijeniti prednosti i nedostatke koje će ona imati za nacionalne sustave, a osobito za hrvatski obiteljskopравni sustav. Bez sumnje je doista začuđujuće, kako to s pravom ističe i K. Boele-Woelki<sup>19</sup>, da je pojačana suradnja pokrenuta upravo u ovim pitanjima. U nastavku se tako kao relevantne za hrvatsko obiteljsko pravo razmatraju pojačana suradnja u pitanjima razvoda i rastave braka te uređenja imovinskopравnih pitanja bračnih drugova odnosno registriranih partnera.

## 2.1. Pojačana suradnja u pitanjima razvoda i rastave braka

Godine 1998. Europska je zajednica usvojila Konvenciju o nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u bračnim predmetima (tzv. Konvenciju Brisel II)<sup>20</sup>,

---

<sup>18</sup> Narodne novine, br. 101/2017. Čl. 35. ovoga propisa glasi: “Pravo mjerodavno za imovinske odnose bračnih drugova određuje se prema Uredbi Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima (SL L 183, 8. 7. 2016.).”, a čl. 40. st. 3. glasi: “Pravo mjerodavno za imovinske odnose u životnim partnerstvima određuje se prema Uredbi Vijeća (EU) 2016/1104 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava (SL L 183, 8. 7. 2016.).”

<sup>19</sup> Boele-Woelki, K., *To be, or not to be: enhanced cooperation in international divorce law within the European Union*, Victoria University Wellington Law Review, vol. 39, 2009., str. 786.

<sup>20</sup> Službeni list Europskih zajednica, C 221, 16. 7. 1998. V. Bouček podsjeća da su u razdoblju od 1958. do 30. travnja 1999., tj. u tzv. predamsterdamskoj fazi na području Europskih ekonomskih zajednica donesena samo dva međunarodna ugovora, tj. Briselska konvencija o sudskoj nadležnosti i ovrsi sudskih odluka u građanskim i sudskim predmetima iz 1968. godine (pretočena u Uredbu Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u

koja je sadržavala pravila o nadležnosti i ovrsi odluka u bračnim stvarima. Ona, međutim, nikad nije stupila na snagu.<sup>21</sup> Naime, novi je poticaj unifikacijskim ili barem harmonizacijskim nastojanjima predstavljalo stupanje na snagu Ugovora iz Amsterdama 1999. godine, koji je omogućio usvajanje europskih zakonodavnih mjera u prekograničnim situacijama. Među ostalim, ovim je tekstom, odnosno izmjenom Osnivačkog ugovora, istaknuto značenje progresivne uspostave područja slobode, sigurnosti i pravde.<sup>22</sup>

Novim je odredbama pravosudna suradnja u građanskim stvarima tako prešla u nadležnost (tadašnje) Europske zajednice, a Konvencija Brisel II pretočena je u Uredbu Vijeća (EZ) br. 1347/2000. o nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u bračnim predmetima te predmetima roditeljske odgovornosti za zajedničku djecu bračnih drugova (tzv. Uredba Brisel II)<sup>23</sup>, čime je prvi put aktom europskog sekundarnog zakonodavstva regulirana pravosudna suradnja u građanskim stvarima.

---

građanskim i trgovačkim stvarima (tzv. Uredbu Brisel I) (Službeni list Europske unije, L 12, 16. 1. 2001.), koja je zamijenjena Uredbom (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinaka) (Službeni list Europske unije, L 351, 20. 12. 2012.), te Rimsku konvenciju o mjerodavnom pravu za ugovorne obveze od 19. lipnja 1980. godine (koja je zamijenjena Uredbom (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja o mjerodavnom pravu za ugovorne obveze (tzv. Uredba Rim I)). Usporedi Bouček, V., *Smjernica kao izvor europskoga međunarodnoga privatnog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 6, 2008., str. 1368.

<sup>21</sup> O tome više u Majstorović, I., *Harmonizacija i unifikacija europskoga obiteljskog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za građanskopravne znanosti i obiteljskopravnu znanost, Poslijediplomski doktorski studij iz građanskopravnih i obiteljskopravne znanosti, Zagreb, 2009., str. 158.

<sup>22</sup> Čl. 61. Ugovora iz Amsterdama. Zanimljivo je spomenuti prigovor S. Vrellisa koji učestalo isticanje sklopa koji glasi "cilj održavanja i stvaranja područja slobode, sigurnosti i pravde" drži uvijek istim dosadnim izricanjem fiksiranih ideja te da je riječ o intenzivnom izričaju koji je nažalost bez sadržaja (*a magniloquent language, unfortunately without much real content*). Isti autor ističe tri bitna prigovora i samom nazivu ovog novog "područja". Prvo, riječ je o legalizmu, a ne o pravdi. Nadalje, sloboda se umanjuje povećanjem broja pravnih normi jer postoji "unutarnje rivalstvo" između prava i slobode. I treće, drži S. Vrellis, sigurnost nije povezana s pravom koje se odnosi primjerice na razvod braka, osim ako se pod pojmom sigurnost ne misli na pravnu sigurnost i predvidivost mjerodavnoga prava. Vrellis, S., *The professio iuris in EU regulations*, ELTE Law Journal, vol. 9, 2015., str. 24 i 25.

<sup>23</sup> Službeni list Europskih zajednica, L 160, 30. 6. 2000.

Zanimljiva je opaska C. McGlynn da je ostalo nejasno zašto se ta Uredba ima smatrati temeljnom fazom u razvoju europskog pravosudnog područja, odnosno zašto je konkretno ta mjera usvojena ako se ne polazi od toga da je razvoj europskog pravosudnog područja aksiomatski dobra stvar (*axiomatically a good thing*).<sup>24</sup> Ista autorica objašnjenje navedene zakonodavne promjene njezinom važnošću za razvoj koncepta europskog građanstva drži pogrešnim te promjene ocjenjuje “načinom ostvarenja drugih amorfnih EU ambicija, kao što su građanstvo ili stvaranje europskog identiteta”.<sup>25</sup>

Uredba je 2001. godine stupila na snagu za tadašnjih petnaest država članica, uz iznimku Danske<sup>26</sup>, te je 2004. godine, kao dio *acquisa*, postala dijelom prava deset novih država članica. No, već godinu kasnije Uredba Brisel II zamijenjena je Uredbom Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (tzv. Uredbom Brisel II *bis*).<sup>27</sup> Doseg je te Uredbe proširen u odnosu na pitanja roditeljske odgovornosti<sup>28</sup>, dok je uređenje pitanja brakorazvoda ostalo netaknuto.<sup>29</sup>

---

<sup>24</sup> McGlynn, C., *The Europeanisation of family law*, Child and family law quarterly, vol. 13, br. 1, 2001., str. 46.

<sup>25</sup> *Ibid.* O argumentima zagovornika harmonizacije, pa i unifikacije europskoga obiteljskog prava, upravo s ciljem jačanja europskog identiteta, usporedi Majstorović, *op. cit.* u bilj. 21, str. 235 – 239.

<sup>26</sup> Usporedi čl. 1. i 2. Protokola o položaju Danske pridruženome Ugovoru o Europskoj uniji, prema kojem Danska ne sudjeluje u usvajanju ove Uredbe te stoga nije njome vezana. Službeni list Europskih zajednica, C 340, 10. 11. 1997.

<sup>27</sup> Službeni list Europske unije, L 338., 23. 12. 2003. Navedeni je primjer samo jedan od mnogih odjeka zakonodavne inflacije kojoj na europskoj, a i nacionalnoj razini, svjedočimo.

<sup>28</sup> Usporedi pregledan prikaz prakse Suda Europske unije vezano uz izazove primjene ove Uredbe u svjetlu zaštite najboljeg interesa djeteta: Duraković, A., *Uredba Brissel IIa u svjetlu prakse Suda Europske unije*, u: *Zbornik radova s Drugog međunarodnog naučnog skupa “Najbolji interes djeteta u zakonodavstvu i praksi”*, Pravni fakultet Univerziteta “Džemal Bijedić” u Mostaru, Mostar, 2014., str. 83 – 99. Autorica tako među ostalim komentira i važne predmete, skraćeno iskazano, *Detiček*, *Povse*, *McB v. L.E. te Mercredi v. Chaffe*.

<sup>29</sup> *Boele-Woelki*, *op. cit.* u bilj 19, str. 782.



Prijedlog je izmjena Uredbe Brisel II *bis* objavljen 2006. godine<sup>30</sup> te je sadržavao pravila kako o nadležnosti, tako i o mjerodavnome pravu.<sup>31</sup> Reakcije država članica Europske unije bile su različite. Kako smo već drugdje isticali<sup>32</sup>, barem tri europske države – Češka<sup>33</sup>, Nizozemska i Ujedinjeno Kraljevstvo – nisu držale europskog zakonodavca nadležnim za unifikaciju kolizijskih pravila o razvodu braka. Upravo suprotno, tvrdnja je ovih država bila da unificirano kolizijsko brakorazvodno pravo nije nužno za funkcioniranje unutrašnjeg tržišta te da bi takva zakonodavna aktivnost bila protivna načelima supsidijarnosti<sup>34</sup> i proporcionalnosti. Kako navodi K. Boele-Woelki, “Nizozemska je nevoljko prihvatila prijedlog..., Ujedinjeno Kraljevstvo i Irska stajale su po strani..., dok se Švedska dvije godine protivila prijedlogu i kategorički pri tome ostala.”<sup>35</sup>

<sup>30</sup> COM (2006) 399 final, 17. 7. 2006. K. Boele-Woelki zanimljivo i s pravom upozorava i na promjenu u oznaci dokumenta, naime, prijedlog je objavljen pod nazivom Uredba Rim III. Podsjeća kako se sve do tada oznaka Rim koristila za instrumente koji su sadržavali samo kolizijske norme, dok je oznaka Brisel značila postupovna pravila kao što su nadležnost, priznanje i ovrha te, stoga, tvrdi s pravom, ni oznaka Rim III, ni Brisel II *ter* ne bi precizno označile sadržaj uredbe. Boele-Woelki, *op. cit.* u bilj. 19, str. 783. Ista autorica tako iznosi i zamisao da bi možda u budućem razvoju prava postojale dvije uredbe o međunarodnom privatnom pravu, jedna o obiteljskopравnim pitanjima, a druga o građanskim i trgovačkim stvarima; ili čak samo jedna uredba koja bi ujedinila sva međunarodnoprivatnopravna pitanja. *Ibid.*

<sup>31</sup> Valja dodati da je (novi) postupak preinake ove Uredbe počeo 2016. godine, s time da se ranijem dosegu *ratione materiae* pridodaje pitanje međunarodne otmice djece, a vezano uz nužnost osuvremenjivanja rješenja koja nudi Haška konvencija o građanskopravnim aspektima otmice djece. Usporedi Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast), COM (2016) 411 final, 30. 6. 2016.

<sup>32</sup> Majstorović, *op. cit.* u bilj. 5, str. 20.

<sup>33</sup> Prikaz gledišta Češke, Poljske i Slovačke nude P. Mostowik i E. Judova. Usporedi Mostowik, P.; Judova, E., *Should we stay or should we go in? Advantages of enhanced cooperation aimed to unification of conflict-of-law rules in divorce and separation matters (EU Regulation No 1259/2010)*, Polish review of international and European law, vol. 1, br. 3-4, 2012., str. 67 – 95.

<sup>34</sup> Ne čudi stoga zapažanje P. McEleavyja da su univerzalna rješenja u ovim pitanjima po prirodi stvari primjerenija. Usporedi McEleavy, *op. cit.* u bilj. 7, str. 890, i u bilj. 78. P. R. Beaumont i G. Moir s pravom ističu da bi se prije moglo govoriti o “obrnutoj supsidijarnosti” (*reverse subsidiarity*), usporedi Beaumont, P. R.; Moir, G., *Brussels Convention II: a new private international law instrument in family matters for the European Union or the European Community?*, European Law Review, vol. 20, br. 3, 1995., str. 284.

<sup>35</sup> Boele-Woelki, *op. cit.* u bilj. 19, str. 785.

Kad je postalo jasno da je postizanje konsenzusa nemoguće, osam je država članica obavijestilo Vijeće o namjeri pokretanja pojačane suradnje te od Europske komisije zatražilo izradu nacrtu odgovarajućeg akta. Komisija je zadaću prihvatila te je osam država članica (Austrija, Grčka, Italija, Luksemburg, Mađarska, Rumunjska, Slovenija i Španjolska) 2008. godine podnijelo zahtjev za pokretanjem pojačane suradnje.

Doista je neobično da pritom nisu razmotrene druge dvije opcije koje su državama stajale na raspolaganju. Naime, kako ističe J.-J. Kuipers, jedna je opcija bila stvarati zajednička pravila unutar Haške konferencije za međunarodno privatno pravo, a druga koristiti tzv. *passerelle* klauzulu predviđenu Lisabonskim ugovorom.<sup>36</sup> Komisija je neovisno o navedenom zahtjev prihvatila te je po dovršenome zakonodavnome postupku, prvi put u povijesti Europske unije, 2010. godine pokrenut mehanizam pojačane suradnje.<sup>37</sup>

Unatoč značajnim kritikama obiteljskopravne teorije koje su upirale na činjenicu da će ovakvo uređenje uzrokovati bitno više problema no što će ih riješiti<sup>38</sup>, nakon gotovo dvije godine<sup>39</sup> usvojena je Uredba Vijeća (EU) br. 1259/2010 od 20. prosinca 2010. o provedbi pojačane suradnje u području prava primjenjivog na razvod braka i zakonsku rastavu<sup>40</sup>, koja se u cijelosti primjenjuje od 21. lipnja 2012. godine. Danas je ta Uredba, učestalo i skraćeno nazivana Uredbom Rim III, na snazi u odnosu na sedamnaest država Europske unije, i to: Austriju, Belgiju, Bugarsku, Estoniju, Francusku, Grčku, Italiju, Latviju, Litvu, Luksemburg,

---

<sup>36</sup> Kuipers, J.-J., *The law applicable to divorce as test ground for enhanced cooperation*, European law journal, vol. 18, br. 2, 2012., str. 202. P. McEleavy, komentirajući proces donošenja Uredbe Brisel II, no navedeno svakako vrijedi i za Uredbu Rim III, ističe dojam vezano uz odnos Europske unije i Haške konferencije da "moćno regionalno tijelo počinje sustavnije djelovati u području međunarodnog privatnog prava te pritom nastoji odmjeriti snage s onim što se svodi na vrlo malu specijaliziranu međunarodnu organizaciju." McEleavy, *op. cit.* u bilj. 7, str. 894.

<sup>37</sup> Slažemo se s tvrdnjom S. Peersa kako je gledište Komisije da je za Europsku uniju bolje da njezine ciljeve unutar EU konteksta ostvaruje i promiče skup država članica, nego da se ne donose nikakve mjere, odnosno da se mjere ostvaruju izvan EU konteksta. Usporedi Peers, S., *Divorce, European style: The first authorisation of enhanced cooperation*, European constitutional law review, vol. 6, 2010., str. 350.

<sup>38</sup> Kuipers, *op. cit.* u bilj. 36, str. 228.

<sup>39</sup> A. Fiorini iznosi pretpostavku da je razlog ove šutnje bila želja za neometanjem rasprava u irskome tzv. drugome lisabonskom referendumu, usporedi Fiorini, A., *Harmonizing the law applicable to divorce and legal separation – enhanced cooperation as the way forward?*, u: McEleavy, P. (ur.), *Current developments, Private international law*, International and comparative law quarterly, vol. 59, 2010., str. 1145, bilj. 10.

<sup>40</sup> Službeni list Europske unije, L 343, 29. 12. 2010.

Mađarsku, Maltu<sup>41</sup>, Njemačku, Portugal, Rumunjsku, Sloveniju i Španjolsku.<sup>42</sup> Osnovno načelo koje označava ovaj sustav je *favor divortii*, drugim riječima, cilj je postupak razvoda učiniti brzim i jednostavnim, dakle razvodom *à la carte*.<sup>43</sup>

V. Tomljenović i I. Kunda smatraju da je ovom Uredbom “zaokružen poseban sustav europske međunarodnoprivatnopravne regulative u materiji bračnih sporova” te da ona “predstavlja nadogradnju” na rješenja Uredbe Brisel II *bis*.<sup>44</sup> Iste autorice drže i da je ključno pitanje vezano uz poželjnost prihvaćanja ovoga akta razina liberalnosti koju donose njezina rješenja, odnosno ocjenu je li Uredba pretjerano ili dostatno liberalna za hrvatske okolnosti.<sup>45</sup> Kao jedan od razloga u prilog prihvaćanju Uredbe Rim III ističu opću društvenu potrebu za liberalizacijom razvoda braka te drže da bi liberalniji model, primjerice po švedskome uzoru, mogao biti primjereniji društvenim potrebama.<sup>46</sup>

Više je teorijska nego realna, ali svakako zanimljiva mogućnost koju je, promišljajući o scenarijima daljnjeg razvoja, još prije desetljeća iznijela K. Boele-Woelki, a to je da druga grupa država, primjerice one koje slijede pristup *lex fori*<sup>47</sup>, pokrenu novi prijedlog Uredbe u tom smjeru, što bi uvjetovalo postojanje dva Rim III instrumenta s posve različitim pravilima za mjerodavno pravo, što bi “stvorilo nekontrolabilne slojeve složenosti”.<sup>48</sup> No, činjenica jest da je i postojeći

<sup>41</sup> Zanimljivo je da je upravo Malta odlučila postati dijelom pojačane suradnje koja se odnosi na razvod odnosno rastavu braka kad se prisjetimo činjenice da je desetljećima bila jedina država članica Europske unije u kojoj se dopuštao samo razvod s međunarodnim elementom. Tek na referendumu održanome 2011. ta je mogućnost priznata malteškim građanima. O pozicijama Malte u pregovorima o pojačanoj suradnji, nazivajući malteški pristup trojanskim konjem, vidi Kuipers, *op. cit.* u bilj. 36, str. 221 – 223.

<sup>42</sup> Službeni list Europske unije, L 343, 29. 12. 2010., Službeni list Europske unije, L 323, 22. 11. 2012., Službeni list Europske unije, L 23, 28. 1. 2014., Službeni list Europske unije, L 216, 11. 8. 2016.

<sup>43</sup> Prema Fiorini, *op. cit.* u bilj. 4, str. 192. Isti autor podsjeća da bi potonji koncept zapravo značio da “posebna (ne nužno legitimna) očekivanja stranaka moraju biti ispunjena”. *Ibid.*, bilj. 88, str. 204. Tako i: *id.*, *op. cit.* u bilj. 39, str. 1146.

<sup>44</sup> Tomljenović; Kunda, *op. cit.* u bilj. 17, str. 209.

<sup>45</sup> *Ibid.*, str. 244.

<sup>46</sup> *Ibid.*, str. 244 – 245.

<sup>47</sup> Valja priznati, kako s pravom ističe A. Fiorini, da su pragmatičnost – jednostavnost i odsutnost visokih troškova važni argumenti u prilog sustava *lex fori*, uz spoznaju da sudovi nikad ne primjenjuju inozemno pravo tako dobro kao svoje nacionalno pravo. No, isti autor ističe i suprotne argumente, *inter alia*, neprimjerenost isključive primjene *legis fori* na međunarodne situacije. Fiorini, *op. cit.* u bilj. 4, str. 188 – 190.

<sup>48</sup> Boele-Woelki, *op. cit.* u bilj. 19, str. 790.

pravni okvir teško svladati što, u pravu je M. Harding, potkopava deklarirane ciljeve Europske unije, tj. pravnu sigurnost za stranke te mogućnost provedbe obaviještene autonomije.<sup>49</sup> Riječima J.-J. Kuipersa, ostaje tek vidjeti vode li u pitanjima razvoda doista svi putevi u Rim.<sup>50</sup>

## 2.2. Pojačana suradnja u pitanjima imovinskopravnih odnosa bračnih drugova i registriranih partnera

Ostvarivanje pravosudne suradnje u imovinskopravnim stvarima s prekograničnim učincima jedan je od ciljeva Unije već desetljećima. Kako je navedeno, europske su institucije prije dvadeset godina<sup>51</sup> na sastanku na vrhu u Tampereu podsjetile na značenje načela uzajamnog priznavanja odluka odnosno šire, uspješne pravosudne suradnje u građanskim i kaznenim stvarima. Tako je 2001. Vijeće usvojilo Nacrt programa mjera za provedbu načela uzajamnog priznanja odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, u kojem je područje obiteljskoga prava istaknuto kao ono u kojem je osobito potreban napredak te je kao jedna od nužnih mjera izdvojena izrada instrumenta u stvarima bračnoimovinskih režima. Tri godine kasnije usvojen je Haški program za jačanje slobode, sigurnosti i pravde u Europskoj uniji, a Europsko je vijeće u sljedećem, Štokholmskom programu o otvorenoj i sigurnoj Europi u službi i zaštiti građana, istaknulo da bi se uzajamno priznavanje trebalo proširiti na područja koja nisu još obuhvaćena tim procesom, ali su ključna za svakodnevni život, poput bračnoimovinskih prava, “istodobno uzimajući u obzir pravne sustave država članica, uključujući *javni poredak i nacionalne tradicije* u tom području” (istaknula autorica). Time je jasno postavljeno ograničenje autonomije volje unutar granica koje određuju nacionalni sustavi, premda je upravo u bračnoimovinskim odnosima autonomija volje “izražena u svojoj biti”.<sup>52</sup>

<sup>49</sup> Harding, *op. cit.* u bilj. 6, str. 227.

<sup>50</sup> Kuipers, *op. cit.* u bilj. 36, str. 213.

<sup>51</sup> Vrijedi podsjetiti da su imovinskopravna pitanja bila predmetom interesa Haške konferencije za međunarodno privatno pravo još desetak godina ranije. Naime, 1978. je usvojena, a 1992. godine stupila na snagu Konvencija o pravu mjerodavnom za bračnoimovinske režime. Kao i ranije, držimo da je priznavanje gotovo apsolutne autonomije stranaka dostatan razlog nepristupanja ovome dokumentu. Usporedi Majstorović, *op. cit.* u bilj. 21, str. 148. Jednako tako, kao i prije desetak godina, ugovornice su ove Konvencije (samo) Francuska, Luksemburg i Nizozemska. Prema <https://www.hcch.net/en/news-archive/details/?varevent=655>, 1. 2. 2019.

<sup>52</sup> Hrabar, D., *Načela hrvatskog obiteljskog prava i njihovo zakonsko uobličjenje*, u: *Zbornik vo čest na Mile Hadži Vasilev*, Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, Pravni fakultet Justinijan Prvi, Skopje, 2004., str. 101.

Interes za ovu temu ne čudi kad se uzme u obzir činjenica da više od sedam milijuna državljana EU-a živi u državi koje nemaju državljanstvo te da preko dva i pol milijuna nekretnina u vlasništvu bračnih drugova leži u državama različitim od država njihova boravišta.<sup>53</sup> Stoga doista nije neobično da pojedini autori zaključuju kako “intenzitet suvremenih migracija umanjuje značaj nacionalnog suvereniteta u domeni obiteljskoga prava”.<sup>54</sup> Ipak, višegodišnja rasprava potaknuta Prijedlogom uredbe Vijeća o nadležnosti, mjerodavnom pravu te priznanju i ovrsi odluka u stvarima bračnoimovinskih režima upozorila je na sve nejasnoće i razlike u pristupu pojedinih država ovoj tematici te je Vijeće 2015. godine zaključilo da nije moguće postići jednoglasnost potrebnu za donošenje ovoga instrumenta.

Pravni put koji je državama koje su željele ostvariti suradnju u ovome području stajao na raspolaganju jest institut pojačane suradnje. U vrlo je kratkome roku osamnaest država članica Europske unije, uključujući Republiku Hrvatsku, izrazilo namjeru sudjelovanja u pojačanoj suradnji u području imovinskih režima međunarodnih parova, što je Vijeće odobrilo te je usvojena Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima<sup>55</sup>, kojoj se u ovome radu posvećuje dodatna pozornost, kao i Uredba Vijeća (EU) 2016/1104 o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava.<sup>56</sup> Ove uredbe u cijelosti se i izravno primjenjuju od 29. siječnja 2019. godine, dakako, samo u državama koje u toj pojačanoj suradnji sudjeluju.

Sukladno čl. 328. st. 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije pojačana suradnja je nakon uspostave otvorena za sve države članice, naravno, uz ispunja-

---

<sup>53</sup> Gray, J.; Redondo, P. Q., *Stress-testing the EU proposal on matrimonial property regimes: co-operation between EU private international law on family matters and succession*, Familie & Recht, 2013., str. 1.

<sup>54</sup> Župan, M., *Izbor mjerodavnog prava u obiteljskim, statusnim i nasljednim stvarima*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 33, br. 2, 2012., str. 631.

<sup>55</sup> Službeni list Europske unije, L 183, 8. 7. 2016.

<sup>56</sup> Službeni list Europske unije, L 183, 8. 7. 2016. Valja primijetiti da su neformalne zajednice izostavljene iz dosega ovih dokumenata, o čemu kritički progovara, primjerice, M. Župan, koja tvrdi da to upućuje na “slabost u postavljanju prioriteta, kako za europske građane, tako i za pravnu sigurnost, jednakost i pravdu”. Vidi više u: Župan, M., *Temeljna ljudska prava i prekogranične životne zajednice – registrirano partnerstvo u fokusu*, u: Varady, T. i dr. (ur.), *Liber amicorum Gašo Knežević*, Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Udruženje za arbitražno pravo, Beograd, 2016., str. 142 – 167.

vanje svih uvjeta sudjelovanja utvrđenih odlukom o odobrenju te im je otvorena i u svakom drugom trenutku, pri čemu trebaju uz navedene uvjete prihvatiti i akte koji su u tom okviru već usvojeni. Komisija i države članice koje sudjeluju u pojačanoj suradnji osiguravaju poticanje što je moguće više država članica na sudjelovanje.<sup>57</sup>

Kako se ističe u točki 14. preambule Uredbe 2016/1103, pozivom na članak 81. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Uredba se primjenjuje “u kontekstu bračnoimovinskih režima s prekograničnim implikacijama”. Premda neki autori opravdano upozoravaju da se u tekstu Uredbe ne ističe izrijeком da se ima primjenjivati samo u slučajevima s međunarodnim elementom, čini se da takav zaključak slijedi po prirodi stvari, tim više što se člankom 81. Ugovora o funkcioniranju Europske unije predviđa nadležnost Unije za donošenje instrumenta kojim se uspostavlja pravosudna suradnja među državama članicama isključivo u sporovima s međunarodnim elementom.<sup>58</sup>

Namjera je bila obuhvatiti sva pravila koja se primjenjuju na bračnoimovinske režime u jednom instrumentu kako bi se bračnim drugovima “dala pravna sigurnost u pogledu njihove imovine i kako bi im se ponudila određena predvidljivost.”<sup>59</sup> Uvjerenje je europskog zakonodavca da ta dva cilja – sigurnost i predvidljivost pravnoga okruženja, u sklopu ostvarivanja jedne od temeljnih sloboda, tj. slobodnog kretanja osoba u Uniji, ne mogu dostatno ostvariti države članice, “nego se zbog opsega i učinaka ove Uredbe oni na bolji način mogu ostvariti na razini Unije, prema potrebi putem pojačane suradnje među državama članicama.”<sup>60</sup> Stoga, smatra se, sukladno načelu supsidijarnosti utvrđenim u članku 5. Ugovora o Europskoj uniji, Unija ima nadležnost za djelovanje. Također, drža da ova Uredba ne prelazi ono što je potrebno za ostvarenje tih ciljeva te je postupanje sukladno načelu proporcionalnosti sukladno istome članku Ugovora.

Upravo u navedenim dvama elementima – pravnoj sigurnosti i predvidljivosti – mogu se raspoznati argumenti zagovornika unifikacije europskoga obiteljskoga

<sup>57</sup> Ovom se formulacijom, podsjeća A. Fiorini, nastojalo istaknuti da pojačana suradnja nije sredstvo osmišljeno za zatvoreni krug pojedinih država članica koje čine jezgru Europe (tzv. *Kerneuropa*), već je to mehanizam otvoren za svaku državu koja u njemu želi sudjelovati. Međutim, dvojimo je li postojeća praksa potvrdila tu postavku. Tako i Fiorini, *op. cit.* u bilj. 39, str. 1151.

<sup>58</sup> Isto u: Poretti, P., *Odlučivanje o imovinskim odnosima bračnih drugova u ostavinskim postupcima sukladno Uredbi 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 38, br. 1, 2017., str. 453.

<sup>59</sup> Točka 15. Preambule Uredbe 2016/1103.

<sup>60</sup> Točka 72. Preambule Uredbe 2016/1103.

prava.<sup>61</sup> Osnovno bi pravilo bilo da “bračnoimovinski režim uređuje predvidivo pravo s kojim je blisko povezano”<sup>62</sup>, čime se ostvaruje zadaća međunarodnog privatnog prava, dakle, da se na privatnopravne situacije s međunarodnim elementom primjenjuje pravo koje je s pojedinom situacijom u najužoj, bitnoj vezi. Sam pojam “bračnoimovinskog sporazuma” označava, navodi se u čl. 3. st. 1. t. b Uredbe, “svaki sporazum između bračnih drugova ili budućih bračnih drugova kojim oni organiziraju svoj bračnoimovinski režim”.<sup>63</sup>

Polazeći od navedenih postavaka, ideja je Uredbe ovlastiti bračne drugove da izaberu pravo mjerodavno za njihov bračnoimovinski režim “bez obzira na vrstu imovine ili mjesto na kojem se imovina nalazi, između prava s kojima su blisko povezani zbog uobičajenog boravišta ili svojeg državljanstva”.<sup>64</sup> Uobičajeno boravište se redovito koristi kao primaran, a državljanstvo kao podredni kriterij. Očito je namjera uvažiti sve prisutniju mobilnost građana te im pružiti jedinstveni standard zaštite.

Države članice Europske unije koje sudjeluju u ovom mehanizmu pojačane suradnje su Austrija, Belgija, Bugarska, Cipar, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Italija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Njemačka, Portugal, Slovenija, Španjolska i Švedska.<sup>65</sup>

P. Poretti procjenjuje da će se primjenom zajedničkih pravila olakšati odlučivanje u stvarima bračnoimovinskog režima s prekograničnim elementom te da

---

<sup>61</sup> Majstorović, *op. cit.* u bilj. 5, osobito str. 239 – 241.

<sup>62</sup> Točka 43. Preambule Uredbe 2016/1103.

<sup>63</sup> Bračni je ugovor postao dijelom hrvatskog obiteljskog zakonodavstva Obiteljskim zakonom iz 1998. (Narodne novine, br. 162/1998) te od tada sadržava izrijekom navedeno ograničenje, odnosno zabranu ugovaranja stranoga prava kao uglavka bračnog ugovora. Usporedi odredbu čl. 42. važećega Obiteljskoga zakona: “Nije dopušteno bračnim ugovorom ugovoriti primjenu stranoga prava na imovinsko-pravne odnose.” Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/2015. Kao temeljni se razlog ovoga ograničenja mogu istaknuti zabrana zaobilaženja odredaba nacionalnog pravnog poretka te zaštita bračnih drugova. O tome više u: Korać Graovac, A., *Imovinski odnosi*, u: Alinčić, M.; Hrabar, D.; Jakovac-Lozić, D.; Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo*, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 514 – 518.

<sup>64</sup> *Ibid.*

<sup>65</sup> Bilo bi zanimljivo znati zašto u ovoj pojačanoj suradnji ne sudjeluju baltičke države, koje su uključene u pojačanu suradnju po Uredbi Rim III, ili pak zašto sudjeluju države europskog istoka, primjerice Rumunjska. Prikaz rumunjskog sudjelovanja bez odgovora na navedeno pitanje nudi Anitei, N. C., *Romania’s involvement in the harmonisation of the two proposals for regulation in matters of family relationships with foreign element*, Acta Universitatis Lucian Blaga, vol. 40, 2015., str. 40 – 55.

će provođenjem ove pojačane suradnje biti olakšana primjena ostalih europskih instrumenata iz područja europskoga obiteljskog prava u postupcima razvoda braka.<sup>66</sup> Možemo pretpostaviti da i hrvatski zakonodavac dijeli ovo mišljenje, a novi hrvatski Zakon o međunarodnom privatnom pravu, koji je stupio na snagu 29. siječnja 2019. godine, u odnosu na pitanje prava mjerodavnog za imovinske odnose bračnih drugova navodi da se ono određuje prema Uredbi 2016/1103, koja je i sama stupila na snagu istoga dana. Dakako, ta se Uredba, sukladno čl. 49. Zakona o međunarodnom privatnom pravu, primjenjuje i na pitanja nadležnosti u stvarima iz imovinskih odnosa bračnih drugova. Nije nam poznato hoće li se i u odnosu na tu Uredbu usvojiti poseban provedbeni propis.<sup>67</sup> Međutim, navedeno neće utjecati na naš zaključak da je i u ovome pitanju hrvatski sustav odlučio ići korak dalje od onoga što Unija zahtijeva, što nismo skloni pozdraviti.

### 3. UMJESTO ZAKLJUČKA

Smisao ovoga rada nije razmotriti pojedina pitanja koja instrumenti pojačane suradnje Europske unije uređuju niti ocjenjivati doseg njihovih odredaba. Svrha je bila poći od cilja za koji smo uvjereni da stoji iza ovih instrumenata te pokušati odrediti posljedice za materijalno obiteljsko pravo. Naime, cilj je svih triju uredaba – tzv. Uredbe Rim III i uredaba o imovinskopravnim uređenjima braka odnosno registriranih partnerstva, neovisno o predmetu, potpuno isti, a to je što bolje funkcioniranje unutarnjeg tržišta.<sup>68</sup>

Navedeno potvrđuje tvrdnju V. Boučeka da se europsko pravo “temelji po-najprije na gospodarskopravnoj optici koja, određena ciljem zajedničkog tržišta, treba na specifičan način nadići gospodarske (pretežito javnopravne) interese pojedinih država članica, koje o tome (načelno) imaju vlastite vrijednosne su-dove”.<sup>69</sup> Doista nema dvojbe da je najviši cilj Europske unije osnaživanje unu-tarnjeg tržišta, a da integracija prava nikad ne može biti ciljem *per se*.<sup>70</sup> Upravo

---

<sup>66</sup> Poretti, *op. cit.* u bilj. 58, str. 449.

<sup>67</sup> Navedenom se tehnikom zakonodavac poslužio, primjerice, donoseći Zakon o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009 u području nadležnosti, mjerodavnog prava, priznanja i izvršenja odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja i Zakon o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 u području nadležnosti, priznanja i izvršenja sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom skrbi (oba su propisa objavljena u službenome glasilu Narodne novine, br. 127/2013).

<sup>68</sup> Isto, primjerice, Vrellis, *op. cit.* u bilj. 22, str. 25.

<sup>69</sup> Bouček, *op. cit.* u bilj. 20, str. 1371.

<sup>70</sup> Tako i Smits, *op. cit.* u bilj. 6, str. 67.



obrnuto, a tako ističe i primjerice J. M. Smits, srž europskoga identiteta ne leži u uniformnosti, već u slavljenu europskog pluraliteta jezika, kultura i prava.<sup>71</sup>

Sam pojam “pojačana suradnja” (*enhanced cooperation*) ima, ističe K. Boele-Woelki, pozitivnu konotaciju<sup>72</sup>, međutim, istodobno upozorava, u smislu zakonodavnih promjena država članica, ima i drukčije značenje, naime – dovodi do stvaranja višebrzinske Europe, odnosno “suradnja svih država članica prestaje tamo gdje počinje pojačana suradnja pojedinih država članica”. S tom činjenicom na umu doista je teško tvrditi da je mehanizam pojačane suradnje *ultima ratio*. Stoga se slažemo s tvrdnjom da se “stječe dojam da određene države članice takva pravila gledaju kao *sola ratio* ili *ultima ratio*, a isto gledište dijeli i Komisija”.<sup>73</sup>

Raniji tekstovi Osnivačkih ugovora, točnije Ugovora iz Amsterdama i Ugovora iz Nice, sadržavali su isti članak (65.), kojim se predviđalo usvajanje mjera u području pravosudne suradnje u građanskim predmetima “u mjeri u kojoj je nužno za uredno djelovanje unutarnjeg tržišta” (*in so far as necessary for the proper functioning of the internal market*) (istaknula autorica). Riječ je, dakle, o izvedenoj odnosno posrednoj nadležnosti u području privatnog prava koja, potvrđuju S. Petrić i M. Bukovac Puvača, “postoji samo u mjeri u kojoj je nužna radi ostvarenja višeg cilja, tj. otklanjanja prepreka koje funkcioniranju unutarnjeg tržišta postavljaju razlike između nacionalnih prava”.<sup>74</sup>

Ugovorom iz Lisabona (čl. 65.) ta je formulacija izmijenjena te se predviđa usvajanje tih mjera “*osobito* kad je to nužno za uredno djelovanje unutarnjeg tržišta” (*particularly when necessary for the proper functioning of the internal market*) (istaknula autorica). No, navedena okolnost ne mijenja prosudbu cilja akata sekundarnog zakonodavstva usvojenih nakon njegova stupanja na snagu. Naime, čini se da europski zakonodavac nije pridavao osobitu pozornost kritikama doktrine impliciranih ovlasti, dakle koncepta prema kojem je svaka regulacija

---

<sup>71</sup> *Ibid.*, str. 74.

<sup>72</sup> Nerijetko se i zakonodavne aktivnosti Unije s ciljem unifikacije međunarodnog privatnog prava općenito označavaju kao “pozitivni fenomen”. Usporedi, primjerice, Mostovik; Judova, *op. cit.* u bilj. 33, str. 73.

<sup>73</sup> Tako Jäntherä-Jareborg, M., *Unification of international family law in Europe – a critical perspective*, u: Boele-Woelki, K. (ur.), *Perspectives for the unification and harmonisation of family law in Europe*, Intersentia, Antwerp – Oxford – New York, 2003., str. 212. Zanimljivo je da autorica koristi sklop “međunarodno obiteljsko pravo” pod kojim podrazumijeva međunarodno privatno pravo obitelji (*the private international law of the family*). *Ibid.*, str. 195.

<sup>74</sup> Petrić, S.; Bukovac Puvača, M., *Bitna obilježja i ustavnopravna osnova opcijskog instrumenta europskog ugovornog prava*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 46, br. 3, 2009., str. 514.

opravdana ako se dokaže da je nužna za pravilno djelovanje unutarnjega tržišta jer promjena formulacije daleko je od revolucionarne.<sup>75</sup> Jednako tako, čini se da europski zakonodavac ne drži puno do doktrine o posebnosti obiteljskoga prava, odnosno do činjenice da su obiteljskopравни sustavi nacionalni sustavi u kojima države zadržavaju nadležnost, odnosno suverenost. Danas je navedena doktrinarna podjela ovom nomotehničkom korekcijom samo prividno prevladana.

S. Vrellis s pravom podsjeća da inzistiranje na djelovanju unutarnjega tržišta nosi opasnost od fokusiranja na tržište te posljedično “zanemarivanje stvarnih potreba ljudi te zahtjeva pravde”.<sup>76</sup> Isti autor nastavlja argumentaciju ustvrdivši da orijentacija na unutarnje tržište odražava “isključivo materijalističku (i time neizbježno pogrešnu) pozadinu Unije”.<sup>77</sup> Nije neosnovano pomisliti i da je riječ o naznakama onoga što je O. Kahn-Freund nazivao kulturnim imperijalizmom.<sup>78</sup> No, neovisno o tome kako procjenjujemo nastojanja Unije, činjenica jest da, kako to izriče W.-H. Roth, “mnogo arhitekata radi na rekonstrukciji i obnovi zgrade nacionalnoga privatnog prava, jedan arhitekt radi u Bruxellesu (i, dakako, Strasbourgu), a drugi arhitekti u pojedinim državama članicama”.<sup>79</sup>

Doista stoga ne stoji tvrdnja europskih institucija da se postupkom pojačane suradnje “osnažuje integracijski proces”, što je uostalom jedna od pretpostavaka dopuštanja oživotvorenja tog mehanizma. Povijesno gledajući, ostvarivanje pravosudne suradnje u građanskim stvarima s prekograničnim učincima jedan je od ciljeva Unije već desetljećima. Prije gotovo dvadeset godina, 1999. godine na sastanku na vrhu u Tampereu istaknuto je da bi načelo uzajamnog priznavanja odluka trebalo biti “kamen temeljac pravosudne suradnje u građanskim i kaznenim stvarima u Uniji”<sup>80</sup> te je ista misao vodilja prepoznatljiva u svim kasnijim dokumentima. Tvrdnja da u materijalnopравnim uređenjima europskih država postoje brojne razlike nebrojeno je puta izrečena i objašnjena. Jednako tako,

---

<sup>75</sup> Suprotno J. Gray koja tvrdi da se formalni doseg nadležnosti ovime proširio te da je pitanje relevantnosti mjera koje se odnose na obiteljskopравna pitanja (i nasljeđivanje) u odnosu na funkcioniranje unutarnjeg tržišta bitno izgubilo na važnosti. Usporedi Gray, J., *Identifying the impetus behind the Europeanization of the private international law rules on family matters and succession*, *European journal of law reform*, vol. 17, br. 2, 2015., str. 349.

<sup>76</sup> Tako Vrellis, *op. cit.* u bilj. 22, str. 25.

<sup>77</sup> *Ibid.*

<sup>78</sup> Navedeno prema Bradley, D., *A family law for Europe? Sovereignty, political economy and legitimation*, u: Boele-Woelki, K. (ur.), *Perspectives for the unification and harmonisation of family law in Europe*, Intersentia, Antwerp – Oxford – New York, 2003., str. 65.

<sup>79</sup> Roth, *op. cit.* u bilj. 6, str. 775.

<sup>80</sup> Točka 33. Zaključaka sastanka na vrhu u Tampereu, usporedi: [http://www.europarl.europa.eu/summits/tam\\_en.htm](http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm), 7. 2. 2018.

činjenica da postoje (ili će postojati) harmonizirana kolizijska pravila ne znači da ćemo postići, zanimljivo to naziva Fiorini, međunarodni sklad (*international harmony*).<sup>81</sup> Štoviše, slažemo se s njegovom tvrdnjom o tome da je “pogreška vjerovati da su kolizijska pravila, kao puko tehnička pravila, posve neutralna tako da se uniformnost može u ovom području postići čak i ako se ne dijele materijalnopravne vrijednosti (*even if substantive values are not shared*)”.<sup>82</sup>

Pokretanje mehanizma pojačane suradnje mnogo je, barem na načelnoj razini, prihvatljivije u drugim područjima. No, ostaje činjenica da je većina mehanizama pojačane suradnje usmjerena upravo na obiteljskopravna pitanja.<sup>83</sup> Zanimljivo objašnjenje nužnosti harmonizacije i unifikacije obiteljskoga prava u Europi ponudila je I. Perin Tomičić, istaknuvši da su u pitanju “europski građani koji traže europska rješenja, te da raznolikost kultura i moralnih nazora ne smije otežavati potragu za rješenjima koja bi njihov svakodnevni život činila lakšim”.<sup>84</sup>

Čak i da to jest smisao prava, a uvjereni smo da nije, ostaje nejasno na koji način doista norme materijalnoga obiteljskog prava otežavaju život građana. Bojazan koju smo i ranije isticali<sup>85</sup>, jednako kao i drugi autori<sup>86</sup>, naime, da će

---

<sup>81</sup> Tako Fiorini, *op. cit.* u bilj. 4, str. 197.

<sup>82</sup> *Ibid.*, str. 193.

<sup>83</sup> Danas su tako na snazi Uredba (EU) br. 1257/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2012. o provedbi pojačane suradnje u području stvaranja jedinstvene patentne zaštite te Uredba Vijeća (EU) 2017/1939 od 12. listopada 2017. o provedbi pojačane suradnje u vezi s osnivanjem Ureda europskog javnog tužitelja (EPPO), a Vijeće je odobrilo i novi mehanizam koji još nije zaživio: Odluka Vijeća od 22. siječnja 2013. o odobravanju pojačane suradnje u području poreza na financijske transakcije (2013/52/EU).

<sup>84</sup> Perin Tomičić, I., *Private international law aspects of the matrimonial matters in the European Union – Jurisdiction, recognition and applicable law*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 57, br. 4-5, 2007., str. 878. Donekle slično i M. Župan, koja ističe da se obitelji kreću preko granica i trebaju adekvatan prekogranični pravni sustav i pravnu zaštitu. Župan, *op. cit.* u bilj. 56, str. 661. Dakako, tome teži i K. Boele-Woelki, predsjednica Komisije za europsko obiteljsko pravo, koja je davno ustvrdila: “Harmonizacija se obiteljskoga prava može sagledati kao konačan korak na putu prema stvaranju Europe koja je naklonjena svojim građanima i integrirana, koja je zajednički dom svih Europljana”, u kojem nema “ni trgovinskih niti gospodarskih granica, a jednako tako niti pravnih”. Usporedi Boele-Woelki, K., *The principles of European family law – its aims and prospects*, Utrecht Law Review, vol. 1, br. 2, 2005., str. 168.

<sup>85</sup> Majstorović, *op. cit.* u bilj. 5, str. 20.

<sup>86</sup> Samo, primjerice, Baarsma, N. A., *The Europeanisation of international family law*, TMC Asser Press, Springer, The Hague, 2011., str. 222 ili pak Medić Musa, *op. cit.* u bilj. 14, str. 284.

postupak pojačane suradnje u pitanjima razvoda i rastave braka postati presedan za sva buduća Unijina nastojanja u području obiteljskoga prava, potvrdila su se kao osnovana, a Pandorina je kutija otvorena. Stoga je, dodali bismo nažalost, posve osnovano složiti se s tvrdnjom C. McGlynn da će vjerojatno politički ciljevi europske integracije i njihova centrifugalna snaga voditi ka harmonizaciji i usvajanju novih europskih obiteljskopравnih propisa.<sup>87</sup>

Podsjetimo, A. Weiss je prije gotovo 120 godina ustvrdio da “jednoobraznost prava nije izvediva, niti je treba priželjkivati ... Kimera je danas nametati jedno pravo za sve ljude, opasna kimera! Pravo nije apstraktna formula, skovana *a priori*, primjerena bez razlike na sve; to je konkretno pravo namijenjeno primjeni u određenoj situaciji, uz obvezu uzimanja u obzir posebnih uvjeta, koji nisu isti u svim mjestima”.<sup>88</sup> P. McEleavy nadalje s pravom upozorava da većina država neće zauzeti čvrsto stajalište o pojedinome pitanju ako nije riječ o pitanju vrhunskoga nacionalnog značenja ili pak o pitanju koje ima značajne financijske posljedice, a da obiteljsko pravo, čini se, ne ulazi ni u jednu od navedenih kategorija.<sup>89</sup> Stoga tim više valja pristati uz tvrdnju brojnih autora<sup>90</sup> da je bolje zadržati ista pravila za sve države članice, nego putem pojačane suradnje stvarati različita pravila za pojedine države članice.

## LITERATURA

- Anitei, N. C., *Romania's involvement in the harmonisation of the two proposals for regulation in matters of family relationships with foreign element*, Acta Universitatis Lucian Blaga, vol. 40, 2015, str. 40-55.
- Baarsma, N.A., *The Europeanisation of international family law*, TMC Asser Press, Springer, The Hague, 2011., doi: 10.1007/978-90-6704-743-2
- Beaumont, P. R.; Moir, G., *Brussels Convention II: a new private international law instrument in family matters for the European Union or the European Community?*, European Law Review, vol. 20, br. 3, 1995., str. 268-288.
- Boele-Woelki, K., *The principles of European family law – its aims and prospects*, Utrecht Law Review, vol. 1, br. 2, 2005., str. 160-168, doi: 10.18352/ulr.13

---

<sup>87</sup> McGlynn, *op. cit.* u bilj. 24, str. 49.

<sup>88</sup> Navedeno prema Clark, D. S., *Nothing new in 2000? Comparative law in 1900 and today*, Tulane Law Review, vol. 75, 2001., str. 885.

<sup>89</sup> McEleavy, *op. cit.* u bilj. 7, str. 908.

<sup>90</sup> Usporedi samo, primjerice, Kruger, T.; Samyn, L., *Brussels II bis: successes and suggested improvements*, Journal of private international law, vol. 12, br. 1, 2016., str. 168.

- Boele-Woelki, K., *To be, or not to be: enhanced cooperation in international divorce law within the European Union*, Victoria University Wellington Law Review, br. 39, 2009., str. 779-792.
- Bouček, V., *Smjernica kao izvor europskoga međunarodnoga privatnog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 6, 2008., str. 1367-1385.
- Bradley, D., *A family law for Europe? Sovereignty, political economy and legitimation*, u: Boele-Woelki, K. (ur.), *Perspectives for the unification and harmonisation of family law in Europe*, Intersentia, Antwerp-Oxford-New York, 2003., str. 65-104.
- Clark, D. S., *Nothing new in 2000? Comparative law in 1900 and today*, Tulane Law Review, vol. 75, 2001., str. 871-912.
- Duraković, A., *Uredba Brissel IIa u svjetlu prakse Suda Europske unije*, u: Zbornik radova sa Drugog međunarodnog naučnog skupa "Najbolji interes djeteta u zakonodavstvu i praksi", Pravni fakultet Univerziteta Džemal Bijedić u Mostaru, Mostar, 2014., str. 83-99.
- Fiorini, A., *Harmonizing the law applicable to divorce and legal separation – enhanced cooperation as the way forward?*, u: McEleavy, P. (ur.), *Current developments, Private international law, International and comparative law quarterly*, vol. 59, 2010., str. 1143-1158, doi: 10.10107/S0020589310000564
- Fiorini, A., *Rome III – Choice of law in divorce: Is the Europeanization of family law going too far?*, *International journal of law, policy and the family*, vol. 22, br. 2, 2008., str. 178-205, doi: 10.1093/lawfam/ebn2008
- Gray, J.; Redondo, P. Q., *Stress-testing the EU proposal on matrimonial property regimes: co-operation between EU private international law on family matters and succession*, *Familie & Recht*, 2013., str. 1-37, doi: 10.5553/FenR/000011
- Gray, J., *Identifying the impetus behind the Europeanization of the private international law rules on family matters and succession*, *European journal of law reform*, vol. 17, br. 2, 2015., str. 341-351, doi: 10.5553/EJLR/138723702015017002011
- Harding, M., *The harmonisation of private international law in Europe: taking the character out of family law?*, *Journal of private international law*, vol. 7, br. 1, 2011., str. 203-229, doi: 10.5235/17441041179537597
- Hrabar, D., *Načela hrvatskog obiteljskog prava i njihovo zakonsko uobličjenje*, u: Zbornik vo čest na Mile Hadži Vasilev, Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, Pravni fakultet Justinijan Prvi, Skopje, 2004., str. 79-103.
- Jakovac-Lozić, D., *Europsko obiteljsko pravo – šanse i perspektive*, *Hrvatska pravna revija*, vol. 6, 2001., str. 46-54.
- Korać Graovac, A., *Imovinski odnosi*, u: Alinčić, M.; Hrabar, D.; Jakovac-Lozić, D.; Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo*, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 495-533.

- Kruger, T.; Samyn, L., *Brussels II bis: successes and suggested improvements*, Journal of private international law, vol. 12, br. 1, 2016., str. 132-168, doi: 10.1080/17441048.2016.1151150
- Kuipers, J.-J., *The law applicable to divorce as test ground for enhanced cooperation*, European law journal, vol. 18, br. 2, 2012., str. 201-229, doi: 10.1111/j.1468-0386.2011.00594.x.
- Majstorović, I., *Harmonizacija i unifikacija europskoga obiteljskog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za građanskopravne znanosti i obiteljskopravnu znanost, Poslijediplomski doktorski studij iz građanskopravnih i obiteljskopravne znanosti, Zagreb, 2009.
- Majstorović, I., *Obiteljsko pravo kao različitost u jedinstvu: EU i Hrvatska*, u: Korać Graovac, A.; Majstorović, I. (ur.), *Europsko obiteljsko pravo*, Narodne novine d.d., Zagreb, 2013., str. 1-24.
- McElevy, P., *The Brussels II regulation: How the European community has moved into family law*, International and comparative law quarterly, vol. 51, 2002., str. 883-908, doi: 10.1093/iclq/51.4.883.
- McGlynn, C., *The Europeanisation of family law*, Child and family law quarterly, vol. 13, br. 1, 2001., str. 35-49.
- Medić Musa, I., *Poboljšana suradnja – quo vadis, Europa?*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 62, br. 1-2, 2012., str. 257-288.
- Mostovik, P.; Judova, E., *Should we stay or should we go in? Advantages of enhanced cooperation aimed to unification of conflict-of-law rules in divorce and separation matters (EU Regulation No 1259/2010)*, Polish review of international and European law, vol. 1, br. 3-4, 2012., str. 67-95, doi: 10.21697/priel.2012.1.3.03
- Peers, S., *Divorce, European style: The first authorisation of enhanced cooperation*, European constitutional law review, br. 6, 2010., str. 339-358, doi: 10.1017/S1574019610300022
- Perin Tomičić, I., *Private international law aspects of the matrimonial matters in the European Union – Jurisdiction, recognition and applicable law*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 57, br. 4-5, 2007., str. 847-880.
- Petrić, S.; Bukovac Puvača, M., *Bitna obilježja i ustavnopravna osnova opcijskog instrumenta europskog ugovornog prava*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 46, br. 3, 2009., str. 513-541.
- Poretti, P., *Odlučivanje o imovinskim odnosima bračnih drugova u ostavinskim postupcima sukladno Uredbi 2016/1103 o bračnoimovinskom režimu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 38, br. 1, 2017., str. 449-474, doi: 10.30925/zpfsr.38.1.16

- Roth, W.-H., *Transposing Pointillist EC Guidelines into Systematic National Code*, European review of private law, vol. 6, 2002., str. 761-776, doi: 10.1023/A:1021657803487.
- Smits, J. M., *European private law: a plea for a spontaneous legal order*, u: Curtin, D. M.; Smits, J. M.; Klip, A.; McCahery, J. A., *European integration and law; Four contributions on the interplay between European integration and European and national law*, Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006., str. 55-105.
- Vrellis, S., *The professio iuris in EU regulations*, ELTE Law Journal, vol. 9, 2015., str. 9-29.
- Župan, M.; Puljko, V., *Shaping European private international family law*, Slovenian law review, vol. 23, br. 7, 2010., str. 23-62.
- Župan, M., *Izbor mjerodavnog prava u obiteljskim, statusnim i nasljednim stvarima*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 33, br. 2, 2012., str. 629-666.
- Župan, M., *Temeljna ljudska prava i prekogranične životne zajednice – registrirano partnerstvo u fokusu*, u: Varady, T. i dr. (ur.), *Liber amicorum Gašo Knežević*, Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Udruženje za arbitražno pravo, Beograd, 2016., str. 142-167.

## IZVORI

- Lisabonski ugovor, Službeni list Europske unije, C 306, 17.12.2007.
- Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 162/1998.
- Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/2015.
- Proposal for a Council decision authorising enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation, COM (2010) final, 24.3.2010.
- Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, the recognition and enforcement of decisions in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, and on international child abduction (recast), COM (2016) 411 final, 30.6.2016.
- Ugovor iz Amsterdama, Službeni list Europskih zajednica, C 340, 10.11.1997.
- Ugovor iz Maastrichta, Službeni list Europskih zajednica, C 191, 29.7.1992.
- Ugovor iz Nice, Službeni list Europskih zajednica, C 325, 24.12.2002.
- Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Narodne novine, br. 101/2017.

## Summary

Irena Majstorović\*

**EU ENHANCED COOPERATION MECHANISM  
AND CROATIAN FAMILY LAW**

*The aim of the paper is to shed more light on the European Union's enhanced cooperation mechanism from the standpoint of substantive family law, as well as to present its advantages and shortcomings with regard to national family law systems. To be more precise, although family law remains within the competence of national legislatures of the member states of the Union, the developments which have occurred during the last decade raise numerous questions. The enhanced cooperation mechanism was indeed first activated in the family law area, and the two instruments of enhanced cooperation linked to the property regimes of spouses and registered partners are implemented in the Republic of Croatia, as well. Therefore, we believe it is important to address the dilemmas that stem from the process itself, especially in the light of strengthening the so-called multi-speed Europe, and of the open issues of the influence of the enhanced cooperation mechanism on the Croatian family law.*

*Key words: enhanced cooperation, family law, European Union, divorce and separation, property regimes*

---

\* Irena Majstorović, Ph. D., Associate Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb; irena.majstorovic@pravo.hr; ORCID ID: [orcid.org/0000-0002-4937-5968](https://orcid.org/0000-0002-4937-5968)